

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра обліку і оподаткування та маркетингу

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

Методичні матеріали для забезпечення
самостійної та індивідуальної роботи

студентів денної форми навчання
напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит"
освітнього ступеня "Бакалавр"

Мукачево

МДУ 2017

*Розглянуто та рекомендовано до друку
науково – методичною радою
Мукачівського державного університету
протокол №6 від 14.11.2017
Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри
обліку і оподаткування та маркетингу
протокол №4 від 11.10.2017р.*

Укладач

Максименко Д.В. – к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування та маркетингу МДУ

Рецензент

Черничко Т.В. - д.е.н., професор кафедри фінансів МДУ

У66

Управлінський облік: методичні матеріали для забезпечення самостійної та індивідуальної роботи студентів денної форми навчання напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" освітнього ступеня «Бакалавр» / укладач Д.В.Максименко. – Мукачево: МДУ, 2017. – 42с. 1,48 др. арк.

Методичні вказівки містять короткий опис навчальної дисципліни «Управлінський облік», зміст робочої програми, перелік питань підсумкового контролю, завдання для виконання самостійної роботи студентами денної форми навчання. Наведено короткі теоретичні відомості до виконання завдань та перелік літературних джерел.

Зміст

1. Загальні положення	4
2. Програма дисципліни «Управлінський облік».....	6
3. Перелік питань підсумкового контролю.....	8
4. Самостійна робота студентів.....	10
5. Зміст, структура та вимоги до оформлення завдань.....	11
6. Практична частина.....	13
7. Критерії оцінювання.....	29
8. Короткі теоретичні відомості.....	30
9. Список рекомендованих джерел.....	39

1. Загальні положення

Тривалість успішного функціонування будь-якого підприємства завжди залежала від ефективності прийнятих їх керівництвом рішень. Для прийняття таких рішень як у поточній виробничій діяльності, так і під час розробки стратегічних шляхів і напрямків господарювання підприємства необхідна відповідна інформаційна система. Існуюча система бухгалтерського обліку побудована так, щоб отримати інформацію про діяльність підприємства перш за все для цілей оподаткування. Керівництву ж потрібні дещо інші дані, більш детальні і оперативні, наприклад про те, який з видів діяльності або відділів найбільш прибутковий і, що найважливіше, чому. Саме такою інформаційною системою, яка здатна забезпечити прийняття обґрунтованих своєчасних рішень менеджерами усіх рівнів, є управлінський облік.

Метою викладання дисципліни «Управлінський облік» є формування знань організації та методики управлінського обліку, його вдосконалення з урахування передового зарубіжного досвіду.

Предметом є витрати виробництва, собівартість продукції, її калькулювання та управління нею.

Основними завданнями дисципліни «Управлінський облік» є вивчення принципів і методів управлінського обліку, його місця і ролі в управлінні діяльністю підприємства; набуття вмінь застосувати відповідні методи та прийоми в процесі обліку витрат і калькулювання з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

В результаті вивчення дисципліни «Управлінський облік» студент повинен **знати:**

- роль управлінського обліку в системі менеджменту;
- сутність та класифікацію витрат;
- організацію управлінського обліку на підприємстві;
- облік витрат за статтями калькуляції та економічними елементами;
- основи стратегічного обліку.

В результаті вивчення дисципліни «Управлінський облік» студент повинен **вміти:**

- класифікувати витрати за різними ознаками і використовувати набуті знання для складання фінансової звітності, прийняття рішень та контроль за їх виконанням;
- відображати господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку;
- пояснювати сутність та переваги калькулювання на основі діяльності, застосовувати калькулювання змінних витрат, для прийняття управлінських рішень;
- розраховувати собівартість продукції шляхом калькулювання на основі діяльності;
- обліковувати витрати на матеріали, оплату праці, інші виробничі витрати, витрат діяльності;

- аналізувати поведінку затрат;
- складати операційні і фінансові бюджети і пояснювати взаємозв'язок між ними.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять без участі викладача. При вивченні дисципліни рекомендується проведення самостійної роботи за такими напрямками:

а) засвоєння теоретичного матеріалу (передбачає опрацювання лекційного матеріалу, навчальної літератури, нормативних актів, офіційних сайтів органів державної влади);

б) оволодіння інструментарієм управлінського обліку в управлінні підприємством для виконання індивідуальних завдань за темами курсу.

Самостійна робота виконується під керівництвом викладача в позааудиторний час за окремим графіком з урахуванням потреб і можливостей слухачів і передбачає діяльність з оволодіння матеріалом та набуття умінь самостійного мислення і самоконтролю. Завдання з дисципліни «Управлінський облік» виконуються особисто кожним студентом та охоплюють основні теми дисципліни. При виконанні та оформленні таких завдань студент може використовувати комп'ютерну техніку. Виконання самостійних завдань є обов'язковою складовою модулів залікового кредиту з дисципліни «Управлінський облік». Самостійна робота студентів денної форми навчання інтегрована з аудиторною роботою та є обов'язковим структурним блоком, що передбачає оцінювання різних видів завдань.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

1. Мета, зміст і організація управлінського обліку.
2. Класифікація та поведінка витрат.
3. Система обліку і калькулювання за повними витратами.
4. Система обліку і калькулювання за змінними витратами.
5. Аналізу взаємозв'язку “витрати - об'єм -прибуток”.
6. Система обліку і калькулювання за нормативними витратами.
7. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень.
8. Бюджетування і контроль.
9. Облік і контроль за центрами відповідальності.

2. Програма дисципліни «Управлінський облік»

Тема 1. Мета, зміст і організація управлінського обліку

Управлінський облік у структурі управління підприємством. Еволюція управлінського обліку та його сучасні концепції. Предмет, об'єкти та методи управлінського обліку. Принципи та функції управлінського обліку. Порядок побудови та застосування аналітичного обліку на підприємстві. Організація управлінського обліку на підприємстві. Задачі, які необхідно вирішити в процесі постановки управлінського обліку на підприємстві. Умови успішної організації системи управлінського обліку. Основні елементи управлінського обліку. Регламентне забезпечення функціонування системи управлінського обліку. Професійні організації з управлінського обліку в світі. Ключові сфери знань для фахівців з управлінського обліку. Етичні норми фахівців з управлінського обліку.

Тема 2. Класифікація та поведінка витрат

Мета і напрями класифікації витрат. Моделі поведінки витрат. Визначення функції витрат. Фактори витрат для різних функцій бізнесу. Змінні витрати. Постійні витрати. Напівзмінні витрати. Змішані витрати. Релевантний діапазон. Напівпостійні витрати. Вплив керівництва на поведінку витрат.

Оцінка витрат. Функція витрат. Методи визначення функції витрат: технологічний аналіз; аналіз рахунків; метод вищої-нижчої точки; метод візуального пристосування; регресійний аналіз (метод найменших квадратів); спрощений статистичний аналіз.

Тема 3. Система обліку і калькулювання за повними витратами

Значення і задачі калькулювання витрат. Облік витрат та фактори, що впливають на його побудову. Класифікація методів обліку витрат і калькулювання. Калькулювання повних витрат. Порядок застосування стандарт-косту. Калькулювання за замовленнями. Документопотік за умов калькулювання за замовленнями. Відомість обліку витрат на замовлення. Калькулювання за процесами.

Тема 4. Система обліку і калькулювання за змінними витратами

Види калькулювання і сфера їх застосування. Об'єкти і методи калькулювання. Калькулювання змінних витрат. Порядок застосування директ-костингу. Концепція маржинального доходу.

Тема 5. Аналізу взаємозв'язку «витрати - об'єм - прибуток»

Мета і методи аналізу взаємозв'язку «витрати - об'єм – прибуток». Аналіз взаємозв'язку «витрати - об'єм – прибуток» за умов асортименту. Припущення ,

покладені в основі аналізу взаємозв'язку “витрати - об'єм – прибуток”. Аналіз чутливості прибутку. Запас фінансової міцності. Операційний важіль.

Тема 6. Система обліку і калькулювання за нормативними витратами
Способи калькулювання. Порядок застосування нормативного методу. Порядок застосування калькулювання на основі діяльності.

Тема 7. Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень

Процес прийняття рішення і релевантність облікової інформації. Аналіз варіантів альтернативних рішень. Оптимальне використання ресурсів за умов обмежень. Рішення стосовно запасів. Рішення стосовно ціноутворення. Процес підготовки і прийняття рішення. Критерії релевантності витрат і доходів. Дійсні та альтернативні витрати. Стратегії прийняття рішень.

Тема 8. Бюджетування і контроль

Сутність бюджетування та його організація. Складання та взаємоузгодження бюджетів. Контроль виконання бюджетів і аналіз відхилень. Бюджетний контроль. Система бюджетного контролю. Звіт про виконання бюджету. Ефективність та результативність бюджетів. Гнучке бюджетування. Управління за відхиленнями. Відображення відхилень в управлінський звітності та їх аналіз.

Тема 9. Облік і контроль за центрами відповідальності

Концепція центрів та обліку відповідальності. Оцінка діяльності центрів витрат. Оцінка діяльності центрів доходу. Оцінка діяльності центрів прибутку. Оцінка діяльності центрів інвестицій. Трансфертне ціноутворення. Поняття трансфертної ціни. Переваги та вади методів трансфертного ціноутворення. Подвійна трансфертна ціна. Чинники, що впливають на транснаціональне трансфертне ціноутворення.

3. Перелік питань підсумкового контролю

1. Суть і завдання управлінського обліку.
2. Еволюція управлінського обліку та його сучасні концепції.
3. Предмет, об'єкти та методи управлінського обліку.
4. Принципи та функції управлінського обліку.
5. Роль управлінського обліку в структурі управління підприємством.
6. Витрати підприємства як основний об'єкт управління в системі управлінського обліку, місце їх виникнення.
7. Мета і напрями класифікації витрат.
8. Моделі поведінки витрат.
9. Визначення функції витрат.
10. Мета і методи аналізу взаємозв'язку "витрати - об'єм – прибуток".
11. Припущення, покладені в основу аналізу взаємозв'язку "витрати - об'єм – прибуток".
12. Модель "витрати – обсяг - прибуток". Вихідні умови, показники, методика проведення аналізу беззбитковості.
13. Поняття та необхідність обліку витрат.
14. Облік витрат та фактори, що впливають на його побудову.
15. Класифікація методів обліку витрат і калькулювання.
16. Позамовний метод калькулювання.
17. Попроцесний метод обліку витрат.
18. Способи калькулювання.
19. Калькулювання повних витрат.
20. Калькулювання змінних витрат.
21. Мета, область застосування, переваги системи стандарт-кост. Нормативні та бюджетні витрати.
22. Нормативні прямі матеріальні витрати, нормативні прямі трудові витрати, нормативні загальновиробничі витрати.
23. Особливості та порядок організації обліку витрат і результатів у системі директ-костинг.
24. Порядок застосування нормативного методу.
25. Порядок застосування калькулювання на основі діяльності.
26. Необхідність групування витрат за калькуляційними статтями та за економічними елементами.
27. Облік матеріальних витрат.
28. Облік витрат на оплату праці та відрахування на соціальні заходи.
29. Облік інших витрат.
30. Значення і задачі калькулювання.
31. Види калькулювання і сфера їх застосування.
32. Об'єкти і методи калькулювання.
33. Роль калькулювання в управлінні виробництвом.
34. Склад та види собівартості.
35. Елементи системи калькулювання.
36. Процес прийняття рішення і релевантність облікової інформації.

37. Аналіз варіантів альтернативних рішень.
38. Критерії прийняття рішень “виробляти чи купувати”.
39. Критерії прийняття рішення про спеціальне замовлення.
40. Критерії прийняття рішень „про розширення або про скорочення сегмента”.
41. Рішення стосовно запасів.
42. Рішення стосовно ціноутворення.
43. Планування, його цілі, види, ієрархія планів на підприємстві.
44. Сутність бюджетування та його організація.
45. Складання та взаємоузгодження бюджетів.
46. Поточні бюджети. Бюджет реалізації, бюджет виробництва, бюджет потреби у матеріалах, бюджет прямих витрат на оплату праці, бюджет загальновиробничих витрат, бюджет собівартості продукції, бюджет комерційних витрат.
47. Бюджет грошових потоків, його цілі і методологія розробки.
48. Гнучкі та фіксовані бюджети. Сфера використання різних типів бюджетів.
49. Контроль виконання бюджетів і аналіз відхилень.
50. Поняття про центри відповідальності та їх класифікація.
51. Концепція центрів та обліку відповідальності.
52. Моделі функціонування центрів витрат, прибутку, виручки, інвестицій.
53. Оцінка діяльності центрів витрат.
54. Оцінка діяльності центрів доходу.
55. Оцінка діяльності центрів прибутку.
56. Оцінка діяльності центрів інвестицій.
57. Управлінський облік у системі стратегічного менеджменту.
58. Розвиток управлінського обліку в умовах його комп’ютеризації.
59. Взаємозв’язок управлінського і фінансового обліку.
60. Стан і майбутнє розвитку управлінського обліку.

4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу і основою пізнавальної діяльності студентів. Метою методичних вказівок є конкретизація самостійної роботи студента для всебічного підвищення рівня знань, раціоналізації процесів підготовки, виконання і захисту самостійної роботи, єдності навчання та науково-дослідної роботи.

Освоєння курсу відповідно до програми передбачає самостійне опрацювання студентом літературних джерел, вивчення теоретичних питань тем, виконання практичних завдань і написання рефератів.

Викладач курсу спрямовує і контролює самостійну роботу студента, встановлює час консультацій та термін виконання самостійної роботи.

З метою поглибленого вивчення теоретичного і практичного матеріалу студент пише реферат.

Підготовка реферату — один з етапів вивчення курсу «Управлінський облік». Його метою є розширення і поглиблення теоретичних знань та практичних навичок аналітичної роботи з певної теми на основі самостійного узагальнення зібраного матеріалу.

Реферат виконується студентами денної форми навчання і є результатом самостійного дослідження з обраної теми.

При написанні реферату студент повинен показати вміння користуватися нормативними документами, літературними джерелами, узагальнювати матеріали, формулювати обґрунтовані висновки і пропозиції.

Підготовка реферату включає такі етапи: вибір теми; визначення завдань дослідження; підбір літературних джерел і фактичного матеріалу; написання та оформлення реферату.

Тема реферату обирається студентом з переліку тем самостійно або з допомогою наукового керівника.

При виборі теми реферату необхідно враховувати науково-дослідні інтереси студента і актуальність теми для практичної діяльності. Студент може також запропонувати свою тему, при цьому вона повинна мати теоретичне або практичне значення для конкретного підприємства, галузі або народного господарства України.

Мета реферату — закріплення теоретичних знань з курсу «Управлінський облік», поглиблене вивчення і розробка окремих проблем, систематизація, узагальнення та підготовка на цій основі ефективних управлінських рішень.

Реферат повинен містити критичну оцінку літературних джерел, практичного та теоретичного досвіду ведення управлінського обліку і характеризувати самостійну роботу студентів.

Загальний обсяг реферату не повинен перевищувати 15—20 сторінок (без додатків і списку літератури).

Тематика рефератів з дисципліни “Управлінський облік”

1. Принципи та функції управлінського обліку
2. Управлінський облік в інформаційній системі підприємств.
3. Роль управлінського обліку в процесі прийняття довгострокових інвестиційних рішень.
4. Концепція ціноутворення з позиції мікроекономіки, використання даних управлінського обліку.
5. Використання даних управлінського обліку і звітності для прийняття поточних рішень.
6. Базові моделі управлінського обліку.
7. Система записів господарських операцій на рахунках управлінського та фінансового обліку.
8. Функції бухгалтерів-аналітиків та розподіл обов'язків в бухгалтерії.
9. Об'єкт та методи обліку витрат.
10. Сучасні моделі обліку витрат
11. Елементи витрат та статті калькуляції.
12. Відображення в обліку матеріальних витрат.
13. Облік витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи.
14. Витрат на освоєння та підготовку виробництва продукції: порядок формування та розподілу.
15. Облік загальноновиробничих витрат
16. Калькулювання собівартості продукції в промисловості.
17. Калькулювання собівартості продукції в будівництві.
18. Калькулювання собівартості продукції на транспорті та зв'язку
19. Калькулювання собівартості продукції в сільському господарстві
20. Загальна схема обліку витрат діяльності.
21. Облік операційних витрат.
22. Облік витрат від іншої діяльності.
23. Моделі лінійного програмування в управлінському обліку.
24. Стратегічне планування і управлінський контроль.
25. Формування внутрішньої звітності по рівнях управління.
26. Формування внутрішньої звітності по сегментах бізнесу.
27. Трансфертне ціноутворення в системі внутрішньої звітності.
28. Організація обліку витрат на основі видів діяльності.
29. Принципи організації обліку і звітності по центрах відповідальності.
30. Аналіз відхилень з використанням гнучкого бюджету.

5. Зміст, структура та вимоги до оформлення завдань

Відповідно до навчальних планів студенти денної форми навчання повинні виконувати самостійні завдання. Під час підготовки до виконання самостійної роботи у студентів формуються навички точного, лаконічного та зрозумілого викладення матеріалу.

Письмова самостійна робота дозволяє оперативно перевірити знання студентів, виявити недоліки в них.

Самостійна робота виконується студентом після вивчення тем, передбачених робочою програмою.

Самостійна робота складається з практичної частини, яка включає в себе 8 комплексних задач.

Самостійна робота виконується в робочому зошиті і подається студентом особисто викладачеві у встановлені графіком строки.

На титульній сторінці самостійної роботи обов'язково вказується :

- назва вузу;
- назва факультету;
- назва кафедри;
- назва предмету;
- група, спеціальність;
- прізвище, ім`я, по батькові студента;
- прізвище та ініціали викладача.

Після виконання всіх завдань самостійно роботи подається перелік використаної літератури, оформлений відповідно до бібліографічних вимог.

В кінці самостійної роботи ставиться дата та особистий підпис студента.

Перевірена самостійна робота зберігається до моменту проведення підсумкового контролю (екзамену).

У разі невиконання самостійної роботи студент не допускається до складання підсумкового контролю (екзамену) з предмету.

6. Практична частина

ЗАДАЧА 1

Метою виконання даної задачі є підготовка інформації для прийняття управлінських рішень щодо прогнозованого обсягу витрат.

Методичні вказівки

В основу управлінського рішення покладено вивчення реагування витрат на зміни у діяльності підприємства. Дане завдання передбачає дослідження поведінки витрат за допомогою методу вищої-нижчої точки. Вивчення поведінки витрат дає змогу побудувати їх функцію.

Поведінка витрат - це характер реагування витрат на зміни в діяльності підприємства. Діяльність, яка впливає на витрати, називають *фактором витрат*.

Функція витрат - це математичний опис взаємозв'язку витрат та їх фактора.

У спрощеному вигляді функцію витрат можна описати так:

$$Y = a + vx,$$

де Y – загальні витрати;

a - загальні постійні витрати;

v - змінні витрати на одиницю діяльності;

x - значення фактора витрат.

Визначити параметри функції витрат можна декількома способами.

Технологічний аналіз - це системний аналіз функцій діяльності задля визначення технологічного взаємозв'язку між витратами ресурсів та результатом діяльності.

Метод аналізу бухгалтерських даних передбачає розподіл витрат на змінні та постійні щодо відповідного чинника на підставі даних з рахунків бухгалтерського обліку.

Метод вищої-нижчої точки передбачає визначення функції витрат на основі припущення, що змінні витрати - це різниця між загальними витратами при найвищому та найнижчому рівнях діяльності.

Метод візуального пристосування - це графічний підхід до визначення функції витрат, при якому аналітик візуально проводить пряму лінію, беручи до уваги всі точки витрат.

У таблиці наведено інформацію про обсяг виробництва продукції і витрати на утримання й експлуатацію обладнання за 12 місяців

Необхідно за допомогою методу вищої-нижчої точки побудувати залежність між обсягами виробництва продукції і витратами на утримання й експлуатацію обладнання. Визначити величину загальних витрат при прогнозованому обсязі випуску 5* шт.

* - остання цифра залікової книжки.

** - дві останні цифри залікової книжки.

Таблиця 1

ОБСЯГ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ І ВИТРАТИ НА УТРИМАННЯ Й
ЕКСПЛУАТАЦІЮ ОБЛАДНАННЯ

Період	Обсяги виробництва, шт.	Витрати на утримання й експлуатацію обладнання, грн
1	14	340
2	10	200
3	17	380
4	9	190
5	19	400
6	18	400
7	20	410
8	13	300
9	15	350
10	17	380
11	21	430
12	12	270

ЗАДАЧА 2

Метою виконання даної задачі є підготовка інформації для прийняття оперативних управлінських рішень.

Методичні вказівки

Собівартість продукції (робіт, послуг) - це грошове вираження витрат підприємства пов'язаних з виробництвом та збутом продукції, виконанням робіт, наданням послуг.

Собівартість продукції є одним з найважливіших економічних показників господарської діяльності підприємства, в якому знаходять відображення зростання продуктивності праці, економія ресурсів, технічний прогрес. Собівартість використовується як основний інструмент управління виробництвом та забезпечення діяльності підприємства на принципах комерційного розрахунку, то передбачає співставлення витрат підприємства з його доходами, собівартості продукції з прибутком, отриманого від її реалізації.

$$C_g = NB_n + B - NB_k$$

де C_g – фактична собівартість виробленої продукції;

NB_n - незавершене виробництво на початок періоду;

B - витрати на виробництво;

NB_k - незавершене виробництво на кінець періоду.

$$C_p = ГП_n + C_v - ГП_k$$

C_p - фактична собівартість реалізованої продукції;

$ГП_n$ - готова продукція на початок періоду;

C_v – собівартість виготовленої продукції;

$ГП_k$ - готова продукція на кінець періоду.

Показник собівартості використовується для оцінки економічної ефективності використання основних і оборотних засобів виробництва, вибору оптимальних варіантів організації управління, внутрішньогосподарських і міжгосподарських економічних зв'язків, при вирішенні питань впровадження нової техніки і технології, підвищення якості продукції тощо.

2.1. За даними таблиці визначити прямі витрати на оплату праці, собівартість реалізованої продукції, валовий прибуток, операційні витрати.

Показники	Дані для розрахунку
Продаж	200000
Початковий запас готової продукції	2*000
Початковий запас незавершеного виробництва	18000
Прямі матеріальні витрати	44000
Загальновиробничі витрати	34000
Кінцевий запас незавершеного виробництва	36000
Собівартість виробленої продукції	114000
Кінцевий запас готової продукції	3*000
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	78000

* - остання цифра залікової книжки.

2.2. За даними таблиці визначити собівартість виробленої продукції, кінцевий запас готової продукції, валовий прибуток, прибуток (збиток) від операційної діяльності.

Показники	Дані для розрахунку
Продаж	12*000
Початковий запас готової продукції	14000
Початковий запас незавершеного виробництва	10000
Прямі матеріальні витрати	32*00
Прямі витрати на оплату праці	4*000
Загальновиробничі витрати	38000
Кінцевий запас незавершеного виробництва	18000
Собівартість реалізованої продукції	78000
Операційні витрати	46000

* - остання цифра залікової книжки.

2.3. За даними таблиці визначити початковий запас готової продукції, загальновиробничі витрати, валовий прибуток, операційні витрати.

Показники	Дані для розрахунку
Продаж	23*000
Початковий запас незавершеного виробництва	30000
Прямі матеріальні витрати	38000
Прямі витрати на оплату праці	36000
Кінцевий запас незавершеного виробництва	18000
Собівартість виробленої продукції	130000
Кінцевий запас готової продукції	22000
Собівартість реалізованої продукції	168000
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	12*00

* - остання цифра залікової книжки.

2.4. За даними таблиці визначити продаж, кінцевий запас незавершеного виробництва, операційні витрати.

Показники	Дані для розрахунку
Початковий запас готової продукції	54000
Початковий запас незавершеного виробництва	28000
Прямі матеріальні витрати	26000
Прямі витрати на оплату праці	58000
Загальновиробничі витрати	36000
Собівартість виробленої продукції	134000
Кінцевий запас готової продукції	42000
Собівартість реалізованої продукції	146000
Валовий прибуток	4*000
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	14*00

* - остання цифра залікової книжки.

ЗАДАЧА 3

Метою виконання даної задачі є підготовка інформації для прийняття управлінських рішень щодо побудови виробничої програми підприємства.

Методичні вказівки

При вирішенні даної задачі слід керуватись тим, що важливим елементом аналізу взаємозв'язку “витрати — об'єм — прибуток” є аналіз беззбитковості.

Аналіз беззбитковості побудований на основі розподілу витрат на змінні та постійні, а також обчислення точки беззбитковості, що визначає критичний обсяг продажу. Точка беззбитковості – обсяг продажу, за якого:

- доходи підприємства дорівнюють його витратам;
- маржинальний дохід дорівнює загальним постійним витратам.

Аналіз взаємозв'язку “витрати – об'єм – прибуток” здійснюють за допомогою різних методів:

1. Математичні методи.

- ✓ метод рівняння;
- ✓ маржинальний метод.

2. Графічні методи.

- ✓ графік беззбитковості;
- ✓ графік взаємозв'язку „об'єм – прибуток”;
- ✓ графік маржинального доходу.

Точку беззбитковості можна вивести з рівняння:

Продаж = Змінні витрати + Постійні витрати + Операційний прибуток

Так як прибуток у точці беззбитковості дорівнює нулю, то маємо:

Продаж = Змінні витрати + Постійні витрати

Позначивши кількість реалізованої продукції через X , перетворимо рівняння таким чином:

Ціна * Обсяг = (Змінні витрати на одиницю * Обсяг) + Постійні витрати

$$T_6 = \frac{ПВ}{Ц-ЗВ}$$

де T_6 - точка беззбитковості в натур.од.;

ПВ – постійні витрати;

Ц – ціна за од.;

ЗВ - змінні витрати на од.;

Маржинальним методом точка беззбитковості розраховується наступним чином:

$$T_6 = \frac{ПВ}{МД}$$

де T_6 - точка беззбитковості в натур.од.;

ПВ – постійні витрати;

МД - маржинальний дохід на од.

$$T_6 = \frac{ПВ}{K_{мд}}$$

де T_6 - точка беззбитковості в грош.од.;

ПВ – постійні витрати;

K_{md} – коефіцієнт маржинального доходу на од.

Підприємство випускає такі види продукції: костюм чоловічий моделі А, костюм чоловічий моделі К, костюм жіночий моделі Т, куртка дитяча моделі Р, жакет жіночий моделі Н.

Таблиця 1

ВИХІДНІ ДАНІ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ

№п/п	Види продукції	Кількість, од.	Ціна за одиницю, грн	Змінні витрати на одиницю, грн	Постійні витрати, грн
1.	костюм чоловічий моделі А	15*	350	18*	9500
2.	костюм чоловічий моделі К	8*	370	19*	
3.	костюм жіночий моделі Т	9*	350	1**	
4.	куртка дитяча моделі Р	5*	225	1**	
5.	жакет жіночий моделі Н	7*	115	54	

Необхідно розрахувати коефіцієнт виручки для кожного виду продукції і заповнити таблицю 2.

Таблиця 2

РОЗРАХУНОК ПРОГНОЗОВАНОЇ ТОЧКИ БЕЗЗБИТКОВОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ КОЕФІЦІЕНТУ РЕАЛІЗАЦІЇ

№ п/п	Види продукції	Виручка, грн	Змінні витрати, грн	Маржинальний дохід, грн	Постійні витрати, грн	Коефіцієнт виручки	Точка беззбитковості, грн	Прибуток, грн
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
Разом								

ЗАДАЧА 4

Метою виконання даної задачі є підготовка інформації для прийняття управлінських рішень щодо ціноутворення.

Методичні вказівки

Встановлення ціни на продукцію або послуги підприємства - одне з найважливіших управлінських рішень. Це також одне з найважчих рішень, оскільки доводиться зважати на багато чинників.

Основними чинниками, які впливають на ціноутворення є попит, дії конкурентів та витрати.

Етапи процесу ціноутворення:

1. Формулювання мети підприємства (максимізація прибутку; збільшення частки ринку; входження в ринок; отримання контракту).
2. Збирання і аналіз інформації (визначення попиту; калькулювання витрат; аналіз цін і товарів конкурентів).
3. Вибір стратегії ціноутворення.
4. Встановлення ціни на продукцію підприємства

Підприємство впроваджує у виробництво новий продукт і має намір визначити його ціну. Відомі такі дані:

Змінні виробничі витрати на одиницю, грн. – 3*;

Змінні витрати на збут на одиницю, грн. - 4,*;

Постійні виробничі витрати, грн. – 890000;

Постійні витрати на збут, грн. – 670000;

Інвестиції для виробництва нового продукту, грн. – 32**00;

Мінімальна норма прибутковості – 1*%.

Підприємству невідомо скільки продукції щороку воно зможе реалізувати. Але керівник служби маркетингу вважає, що обсяг продажу залежатиме від ціни. Тому він хоче знати, яку ціну слід встановити за різних обсягів продажу. Необхідно визначити ціну нового продукту за кожного з таких обсягів продажу: 7**00 од; 85*00 од; 6*000 од.

* - остання цифра залікової книжки.

** - дві останні цифри залікової книжки.

ЗАДАЧА 5

Метою виконання даної задачі є підготовка інформації для прийняття управлінських рішень щодо прогнозування обсягів продажу продукції.

Методичні вказівки

При розв'язку цієї задачі необхідно керуватись методичними вказівками поданими до задачі 3.

На основі наведеної в таблиці інформації необхідно проаналізувати характер витрат залежно від обсягу випущеної продукції та згрупувати їх на постійні і змінні.

ВИХІДНІ ДАНІ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ

№ п/п	Витрати на весь випуск продукції (103**шт) за ціною 1000/**, грн/од.	Сума, грн	Постійні витрати, грн	Змінні витрати, грн
1.	Сировина і матеріали	340000		
2.	Відрядна заробітна плата і відрахування на соціальне страхування	196000		
3.	Амортизація виробничого устаткування	24000		
4.	Адміністративні витрати	25000		
5.	Витрати на оренду приміщення	10000		
6.	Витрати на придбання ліцензії на випуск продукції	50000		
7.	Комерційні витрати	45000		
8.	Витрати на проведення обов'язкового аудиту	5000		
9.	Паливо та електроенергія на технологічні потреби	14500		
10.	Витрати на перепідготовку кадрів	1100		
Разом витрат				

На основі наведеної в таблиці інформації розрахувати точку беззбитковості математичним методом, методом маржинального доходу; визначити обсяг реалізації, що забезпечить підприємству прибуток 200000 грн.

ЗАДАЧА 6

Метою виконання даної задачі є підготовка інформації для прийняття управлінських рішень.

Методичні вказівки

Прийняття рішень - цілеспрямований вибір з кількох альтернативних варіантів такої дії, що забезпечує досягнення обраної мети або розв'язання певної проблеми.

Щоб зробити правильний вибір, менеджеру потрібна вся інформація про варіанти дій. Завданням бухгалтера є забезпечення менеджера такою інформацією. Облікова інформація, що використовується для прийняття управлінських рішень, мусить бути релевантною, своєчасною і достовірною. Релевантність означає, що дані обліку повинні задовольняти конкретні інформаційні потреби користувачів. У системі бухгалтерського обліку

накопичується багато інформації, але це не означає, що вся ця інформація буде корисною для менеджера. Релевантною є тільки та інформація, що може вплинути на рішення менеджера.

Оскільки значна частина рішень пов'язана з аналізом витрат і доходів, ідеться, насамперед, по релевантні витрати і доходи.

Релевантними є витрати і доходи, які можуть бути змінені внаслідок прийняття рішення.

Витрати і доходи, що становлять різницю між альтернативними рішеннями, називають диференціальними витратами і доходами.

Отже, релевантними є тільки майбутні диференціальні витрати і доходи. Аналізуючи ситуації, що виникають у процесі поточної діяльності, менеджери постійно мають справу з вибором серед альтернативних рішень.

Типовими прикладами таких ситуацій є рішення про спеціальне замовлення, про розширення чи скорочення сегменту діяльності, виробляти чи купувати окремі компоненти продукції тощо.

Вибір серед кількох варіантів альтернативного рішення здійснюють на підставі диференціального аналізу релевантної інформації. Диференціальний аналіз передбачає визначення і зіставлення диференціальних витрат і доходів для прийняття управлінських рішень. Такий аналіз дає змогу зосередитися суто на релевантних даних, оскільки лише диференціальні витрати і доходи є релевантними.

6.1. Торгівельне підприємство має такі показники діяльності за звітний рік:

Дохід від продажу (40000 одиниць за ціною 25 грн)	1000000
Витрати обігу:	
- реклама	9*000
- заробітна плата	8*000
- відрядження	40*00
- оренда	1*000

Собівартість придбання товару складає 12 грн за одиницю. У наступному році передбачається опанувати новий ринок. Для цього планується збільшити витрати на рекламу на 30%, витрати на відрядження на 10%, витрати на оплату праці на 1*000 грн. Очікуваний обсяг продажу на новому ринку становитиме 20000 одиниць. Провести диференціальний аналіз для прийняття рішення щодо завоювання нової частки ринку.

* - остання цифра залікової книжки.

6.2. Підприємство „Моторолер” виготовляє електричні двигуни, для складання яких у субпідрядника придбається оригінальна деталь X. Ціна однієї деталі - 20 грн. Для забезпечення запланованого обсягу виробництва двигунів у рік необхідно придбавати 30000 деталей X. Підприємство „Моторолер” розглядає можливість зазначеної деталі власними силами, оскільки існуючі виробничі умови дають змогу це зробити без додаткових капітальних

інвестицій. Витрати на виготовлення однієї деталі X згідно з розрахунками складатимуть:

Показник	На одиницю, грн
Прямі матеріали	6
Пряма заробітна плата	5
Змінні накладні виробничі витрати	4
Прямі постійні накладні виробничі витрати	3
Постійні накладні витрати загальновиробничого призначення	7
Разом	25

Чи слід продовжувати закупати деталь X у субпідрядника?

ЗАДАЧА 7

Метою виконання даної задачі є підготовка інформації для прийняття управлінських рішень щодо виявлених відхилень від встановлених норм та усунення причин їх виникнення.

Методичні вказівки

Дане завдання передбачає аналіз відхилень сумарних витрат і сумарного доходу згідно з принципом „витрати-результат” за формулою:

$$\text{Прибуток} = \text{Дохід} - \text{Витрати}$$

На основі наведеної формули виведемо формулу за відхиленнями:

$$\Delta\Pi = \Delta D_3 - \Delta B_3$$

де $\Delta\Pi$ - відхилення від прибутку;

ΔD_3 - відхилення сумарного доходу;

ΔB_3 - відхилення сумарних витрат.

Методика розрахунку відхилень сумарних витрат наступна:

1. Відхилення матеріальних витрат.

$$\Delta MB = MB_{\phi} - MB_n$$

де ΔMB - загальне відхилення;

MB_{ϕ} - фактичні матеріальні витрати;

MB_n - нормативні матеріальні витрати.

$$\Delta C = (C_{\phi} - C_n) * K_{mf}$$

де ΔC - відхилення за ціною;

Π_{ϕ} – фактична ціна;

$\Pi_{н}$ – нормативна ціна;

$K_{м\phi}$ - фактична кількість придбаних матеріалів.

$$\Delta K = (\Pi_{\phi} - \Pi_{н}) * \Pi_{н}$$

де ΔK – відхилення за використанням матеріалів за кількістю;

Π_{ϕ} – фактична ціна;

$\Pi_{н}$ – нормативна ціна.

Однак за цією формулою не можна визначити, яка частина перевитрат матеріалів пов'язана зі збільшенням обсягу випуску готової продукції, а яка – зі зміною ефективності використання матеріалів. Щоб визначити відхилення за активністю і за ефективністю, необхідно скоригувати обсяг використання матеріалів на фактичний обсяг випуску готової продукції.

$$Q_{\phi м} = \frac{Q_{\phi мн} * Q_{\phi \phi}}{Q_{\phi н}}$$

де $Q_{\phi м}$ – скоригований обсяг використання матеріалів;

$Q_{\phi мн}$ – нормативний обсяг використання матеріалів;

$Q_{\phi \phi}$ - фактичний обсяг випуску готової продукції;

$Q_{\phi н}$ - нормативний обсяг випуску готової продукції.

$$\Delta E = (Q_{\phi м\phi} - Q_{\phi м}) * \Pi_{н}$$

де ΔE - відхилення за ефективністю;

$Q_{\phi м\phi}$ - фактичний обсяг використання матеріалів;

$Q_{\phi м}$ - скоригований обсяг використання матеріалів;

$\Pi_{н}$ - нормативна ціна.

$$\Delta A = (Q_{\phi м} - Q_{\phi мн}) * \Pi_{н}$$

де ΔA – відхилення за активністю;

$Q_{\phi м}$ - скоригований обсяг використання матеріалів;

$Q_{\phi мн}$ – нормативний обсяг використання матеріалів

$\Pi_{н}$ - нормативна ціна.

2. Відхилення трудових витрат.

$$\Delta TV = TV_{\phi} - TV_{н}$$

де ΔTV – загальне відхилення;

TV_{ϕ} – фактичні трудові витрати;

$TV_{н}$ – нормативні трудові витрати.

$$\Delta ЗП = (C_{зпф} - C_{зпн}) * K_{год.ф}$$

де $\Delta З$ – відхилення за ставкою зарплати;

$C_{зпф}$ – фактична ставка зарплати;

$C_{зпн}$ – нормативна ставка зарплати;

$K_{год.ф}$ - фактична кількість відпрацьованих годин.

$$\Delta РС = (K_{год.ф} - Нормо_год) * C_{зпн}$$

де $\Delta РС$ - відхилення за використанням робочої сили;

$K_{год.ф}$ - фактично відпрацьовано годин;

$C_{зпн}$ – нормативна ставка зарплати;

Відхилення за використанням робочої сили слід поділити на відхилення за ефективністю і за активністю. Для цього необхідно скоригувати нормативну кількість робочих годин на фактичний випуск готової продукції.

$$K_{год.н} = \frac{Нормо_год * Q_{вф}}{Q_{вн}}$$

де $K_{год.н}$ – скоригована нормативна кількість робочих годин;

$Q_{вф}$ - фактичний обсяг випуску готової продукції;

$Q_{вн}$ – нормативний обсяг випуску готової продукції.

$$\Delta А = Нормо_год - K_{год.н}$$

де $\Delta А$ - відхилення за активністю;

$K_{год.н}$ – скоригована нормативна кількість робочих годин.

$$\Delta A_{зп} = \Delta A_{год.} - C_{зпн}$$

де $\Delta A_{зп}$ - відхилення за активністю при нормативній ставці зарплати;

$\Delta A_{год.}$ – відхилення за активністю в год;

$C_{зпн}$ - нормативна ставка зарплати.

$$\Delta E_{год.} = B_{год.ф} - K_{год.н}$$

де $\Delta E_{год.}$ – відхилення за ефективністю в год.;

$B_{год.ф}$ – фактично відпрацьовано годин;

$K_{год.н}$ – скоригована нормативна кількість робочого часу.

$$\Delta E_{зпн} = \Delta E_{год.} * C_{зпн}$$

де $\Delta E_{зпн}$ - відхилення за ефективністю при нормативній ставці зарплати;

$\Delta E_{год.}$ – відхилення за ефективністю в год.;

$C_{зпн}$ – нормативна ставка зарплати.

3. Відхилення загальноновиробничих витрат.

Загальноновиробничі витрати розподіляють пропорційно до відпрацьованих годин.

$$\Delta ZB = ZB_{\phi} - ZB_n$$

де ΔZB - загальне відхилення загальноновиробничих витрат;

ZB_{ϕ} - фактичні загальноновиробничі витрати;

ZB_n - нормативні загальноновиробничі витрати;

$$ZB_{\phi} = B_{\text{год.}\phi} * C_{\text{звн}}$$

де ZB_{ϕ} - фактичні загальноновиробничі витрати;

$B_{\text{год.}\phi}$ - фактично відпрацьовано годин;

$C_{\text{звн}}$ - нормативна ставка загальноновиробничих витрат.

4. Аналіз відхилень сумарного доходу.

$$\Delta \Pi = (\Pi_{\phi} - \Pi_n) * Q_{\phi}$$

$\Delta \Pi$ - відхилення за ціною;

Π_{ϕ} - фактична ціна;

Π_n - нормативна ціна;

Q_{ϕ} - фактичний обсяг продукції.

$$\Delta Q_p = (Q_{p\phi} - Q_{pn}) * \Pi_n$$

ΔQ_p - відхилення за обсягом реалізації;

$Q_{p\phi}$ - фактичний обсяг реалізації;

Q_{pn} - плановий обсяг реалізації;

Π_n - планова ціна.

Слід зазначити, що управління за відхиленнями передбачає не просто математичний підрахунок відхилень. Його цінність — у детальному аналізі відхилень і виявлення можливих причин економії чи перевитрат, ініціаторів або винуватців відхилень.

Опрацювавши рекомендовану літературу, дослідіть можливі причини відхилень матеріальних, трудових, загальноновиробничих витрат та доходів і винуватців таких відхилень. Розглядаючи кожне відхилення, потрібно сконцентрувати увагу на значенні відхилень. Тоді ви зможете логічно вивести формулу відхилень, а не механічно підставляти цифри у наведені формули.

Виробниче підприємство виготовляє один вид продукції. Технологічний процес складається з однієї операції, а нормативні витрати для цієї операції відображені у карточці обліку нормативів витрат. При розрахунках використовувати номер залікової книжки.

Вихідні дані:

1. Нормативні витрати підприємства:

- Основні матеріали 1**00 кг за ціною 15 грн за 1 кг;
- Праця основних виробничих робітників 2500 год. при ставці 9 грн.

за год.

Фактично було використано:

- Основні матеріали 12000 кг за ціною 17 грн. за кг;
- Праця основних виробничих робітників 2200 год. при ставці 12 грн.

за год.

2. Загальновиробничі витрати відшкодовують на основі ставки розподілу 4 грн. на 1 год. робочого часу.
3. Було заплановано випустити 12**0 шт. продукції, фактичний випуск 14000 шт.
4. Плановий обсяг реалізації 12000 шт. за ціною 50 грн. фактично реалізовано 14000 шт. за ціною 55 грн. за одиницю.

Підрахувати і проаналізувати відхилення:

1. Матеріальних витрат: за ціною на матеріали; за використанням матеріалів; за ефективністю; за активністю.
2. Трудових витрат: за ставкою зарплати; за використанням робочого часу; за ефективністю; за активністю.
3. Загальновиробничих витрат.
4. Доходу: за ціною реалізації; за обсягом.

Розмежувати сприятливі і несприятливі відхилення. Дослідити можливі причини відхилень. Підрахувати сумарні відхилення й узагальнити їх у таблиці:

№п/п	Основні показники	Кошторисні показники, грн	Фактичні показник, грн	Сумарні відхилення (+, -), грн
1.	Сумарний дохід			
2.	Сумарні витрати			
3.	Прибуток			

ЗАДАЧА 8

Метою виконання даної задачі є підготовка інформації для прийняття управлінських рішень щодо формування системи бюджетів на підприємстві.

Методичні вказівки

Кожне підприємство має певну стратегічну мету (збільшення прибутку, утримання позицій на ринку, лідерство в певній галузі). Для забезпечення досягнення цієї мети здійснюють стратегічне планування.

Стратегічне планування - процес визначення дій, необхідних для досягнення стратегічної мети.

Деталізація довгострокового плану здійснюється через бюджетування, яке визначає короткострокові завдання у межах загальної стратегії. Продуктом бюджетування є бюджет.

Бюджет - це план майбутніх операцій, виражених у кількісних вимірниках.

Бюджетування - процес планування майбутніх операцій підприємства та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів.

Розробка бюджетів забезпечує періодичне планування операцій підприємства, дає змогу передбачити майбутні проблеми і визначити найкращий шлях удосконалення стратегічної мети.

8.1. Фахівці підприємства підготували наступний прогноз продажу і цін:

Період	Кількість, одиниць	Ціна за одиницю, грн
<i>20 рік</i>		
1 квартал	80500	31
2 квартал	73000	33
3 квартал	105000	34
4 квартал	113000	35,5
<i>20 рік</i>		
1 квартал	120000	38,5
2 квартал	125000	39

Підприємство для виготовлення одного виробу Z витрачає 3 кг сировини, витрати на закупівлю якої 1,9 грн /кг. Підприємство постійно підтримує залишки запасів готової продукції на рівні 20% обсягу продажу в наступному кварталі. Початковий запас готової продукції склав на 1 січня 20__ року 15600 одиниць. Для виробництва одного виробу потрібно 2,5 години, тарифна ставка - 2,9 грн/год. Скласти бюджет виробництва, бюджет використання матеріалів, бюджет прямих витрат на оплату праці.

* - остання цифра залікової книжки.

8.2. Є такі дані про діяльність підприємства:

Прогноз продажу і цін

Період	Кількість, одиниць	Ціна за одиницю, грн
<i>20 рік</i>		
1 квартал	80000	32
2 квартал	76000	34
3 квартал	115000	34
4 квартал	123500	35

Дебіторська заборгованість на 1 січня 20__ року склала 175000 грн. На основі наведених даних скласти бюджет продажу підприємства на 20__ рік та графік очікуваних грошових надходжень від реалізації продукції, якщо 70% продажу покупці сплачують у кварталі продажу, а 30% - у наступному кварталі.

* - остання цифра залікової книжки.

8.3. Підприємство „Ротекс” має два цехи з виготовлення запчастини С-1 до автомобілів. Нижче подані дані про заплановані виробничі накладні витрати, які припадають на одну запчастину, за нормального рівня виробництва 1000 запчастин в рік.

Цех	Заплановані виробничі накладні витрати на одну запчастину, грн		
	постійні	змінні	разом
Цех А	20,00	6,50	?
Цех В	14,00	5,00	?

Проте після всебічного обговорення можливостей підприємства на виробничій нараді керівництво дійшло до висновку, що в наступному році обсяг виробництва становитиме лише 800 запчастин. Крім того, заплановані змінні виробничі накладні витрати зростуть на 10%.

Необхідно підготувати бюджет виробничих накладних витрат на наступний рік, виходячи з нових умов.

7. Критерії оцінювання самостійної роботи

Оцінка за самостійну роботу студентів денної форми навчання виставляється за національною чотирибальною шкалою (або як середньоарифметичне оцінок за національною шкалою за наявності декількох оцінок) і множиться на відповідний ваговий коефіцієнт, передбачений робочою програмою навчальної дисципліни.

«Відмінно» — самостійна робота виконана в повному обсязі даного завдання. Виконана практична частина завдання свідчить про вміле, правильне і творче застосування теоретичних знань, використання міжпредметних зв'язків при вирішенні конкретних завдань. Виконана робота демонструє вміння робити правильні розрахунки, складати правильні таблиці та формулювати самостійні висновки. Завдання самостійної роботи виконані з обґрунтуванням послідовності їх здійснення, мають логічне завершення. Відповідь викладена на папері послідовно з дотриманням правил культури писемного ділового мовлення.

«Добре» — самостійна робота виконана в повному обсязі даного завдання, але має незначні помилки, що не порушують суті роботи. Практична частина роботи свідчить про вміле і правильне застосування теоретичних знань, доцільне використання міжпредметних зв'язків при його вирішенні. Виконане самостійно завдання демонструє вміння робити правильні розрахунки, з незначними неточностями, які не впливають істотно на результат роботи, правильно складати таблиці (допускаються 1—2 арифметичні помилки). Відповідь викладена на папері з дотриманням правил культури писемного ділового мовлення.

«Задовільно» — самостійна робота в основному виконана. Теоретичних знань недостатньо для вмілого і творчого застосування їх при виконанні завдання, при використанні міжпредметних зв'язків. Допущені помилки у розрахунках, порушена логіка, послідовність у виконанні роботи. Робота має незавершений висновок. Відповідь викладена на папері з незначними порушеннями правил культури писемного мовлення.

«Незадовільно» — самостійна робота виконана з грубими помилками, демонструє незнання більшої частини програмного матеріалу. Допущені істотні помилки в розрахунках, таблицях і записах, порушена логіка та послідовність у виконанні роботи. Висновок відсутній або сформульований неправильно.

8. Короткі теоретичні відомості

ТЕМА 1. МЕТА, ЗМІСТ І ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Мета самостійної роботи — ознайомитись з теоретичними основами організації управлінського обліку.

Питання для самопідготовки та контролю знань студентів

1. Для чого призначений бухгалтерський облік?
2. Як і коли виник управлінський облік?
3. Що вивчає управлінський облік?
4. Які методи використовує управлінський облік?
5. Яке місце управлінського обліку в системі бухгалтерського обліку?
6. Яка інформація використовується в управлінському обліку?
7. Для чого призначений управлінський облік постачальницько-заготівельної діяльності?
8. Які питання вирішує облік виробничої діяльності?
9. Що включає облік фінансово-збутової діяльності?
10. Для чого потрібен управлінський облік організаційної діяльності?

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Управлінський облік — система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством.

Управлінський облік — процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки та контролю всередині підприємства.

Завданням управлінського обліку є складання внутрішніх бухгалтерських звітів, інформація яких призначена для власників підприємства, де ведеться облік, і його керівників (менеджерів), тобто для внутрішніх користувачів бухгалтерської інформації.

Предметом управлінського обліку в загальному вигляді виступає сукупність об'єктів в процесі всього циклу управління виробництвом.

Об'єкт управлінського обліку — виробничі ресурси, що забезпечують корисну працю людей у процесі господарської діяльності підприємства, а також господарські процеси та їх результати, що складають у сукупності виробничу діяльність підприємства.

ТЕМА 2. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПОВЕДІНКА ВИТРАТ

Мета самостійної роботи — чітко розуміння сутності витрат, їх різновидів та класифікації відповідно до різних потреб.

Питання для самопідготовки та контролю знань студентів

1. Який принцип покладено в основу класифікації витрат?
2. Для чого необхідно розрізняти вичерпані (спожиті) та невичерпані (неспожиті) витрати в обліку?
3. З чим пов'язаний поділ витрат на ті, що включаються до собівартості продукції і ті, що відносяться до витрат звітного періоду?
4. Які витрати відносять до основних виробничих витрат?
5. З чим пов'язаний поділ витрат на прямі та непрямі? Наведіть приклади.
6. Для чого необхідно враховувати можливі втрати?
7. Які витрати вважаються релевантними, а які нерелевантними?
8. Де в обліку використовуються дані про середні та маржинальні витрати?
9. Від чого залежить контрольованість витрат?
10. Як класифікують витрати за видами діяльності?

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Вичерпані (спожиті) витрати — це збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу звітного періоду.

Невичерпані (неспожиті) витрати — це збільшення зобов'язань або зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу або іншої вигоди в майбутніх періодах.

Витрати на продукцію — це витрати, пов'язані з виробництвом або придбанням товарів для реалізації.

Витрати періоду — це витрати, що не включають у собівартість запасів і розглядають як витрати того періоду, в якому вони були здійснені.

Прямі витрати - це витрати, які можуть бути віднесені безпосередньо до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом,

Непрямі витрати - це витрати, що не можуть бути віднесені до певного об'єкту витрат економічно можливим шляхом.

Основні витрати - це сукупність прямих витрат на виробництво продукції. Вони поділяються на три груп прямих матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці та інші прямі витрати.

Виробничі накладні витрати - це витрати, пов'язані з процесом виробництва, які не можуть бути віднесені до певних виробів економічно можливим шляхом.

Релевантні витрати - це витрати, величина яких може бути змінена внаслідок прийняття рішення.

Нерелевантні витрати - це витрати, величина яких не залежить від прийняття рішення.

Дійсні витрати - це витрати, які вимагають сплати грошей або витрачання інших активів.

Можливі витрати (втрати) - це вигода, яка втрачається, коли вибір одного напрямку дії вимагає відмовитись від альтернативного рішення.

Змінними (умовно-змінними) називають витрати, загальний розмір яких зростає або зменшується прямо пропорційно до зміни обсягу виробництва. Наприклад, прямі витрати матеріалів; прямі витрати праці; частина виробничих накладних витрат; змінні витрати на продаж товарів та послуг.

Постійні (умовно-постійні) витрати - це витрати, загальна величина яких залишається незмінною при зміні обсягу виробництва. До них відносяться рентні платежі, амортизаційні відрахування тощо.

Контрольовані витрати - це витрати, які менеджер може безпосередньо контролювати або може впливати на них значною мірою.

Неконтрольовані витрати - це витрати, які менеджер не може контролювати або не може на них впливати.

Функція витрат - це математичний опис взаємозв'язку витрат та їх фактора.

ТЕМА 3. СИСТЕМА ОБЛІКУ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ ЗА ПОВНИМИ ВИТРАТАМИ

Мета самостійної роботи — ознайомлення з вітчизняними та зарубіжними методами обліку і калькулювання за повними витратами.

Питання для самопідготовки і контролю знань студентів

1. Яка головна мета обліку витрат виробництва?
2. Як пов'язані між собою облік виробничих витрат і калькулювання?
3. Які фактори впливають на побудову обліку витрат?
4. Як пов'язані між собою об'єкт та метод обліку витрат?
5. Чому на конкретному підприємстві не може бути прийнятий єдиний метод обліку витрат?
6. Які існують напрямки розвитку обліку витрат в умовах ринку?
7. Як і коли виник стандарт-кост?
8. В чому полягають відмінності вітчизняного нормативного методу від системи стандарт-кост? В чому вони подібні?
9. Які види стандартів можуть бути встановлені в системі стандарт-кост?
10. В результаті чого можуть виникати відхилення від встановлених стандартів?

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Система обліку і калькулювання — система обліку, що забезпечує калькулювання і контроль собівартості об'єктів витрат.

Облік витрат - відображення витрат, що здійснюються на підприємстві протягом певного періоду, пов'язаних з процесами постачання, виробництва і реалізації в розрізах, що формують собівартість готової продукції.

Калькулювання — процес обчислення у грошовому вимірнику витрат і результатів будь-якого господарського процесу за встановленими статтями для аналізу діяльності підприємства.

Калькуляція — це форма внутрішнього документу, в якій проводиться калькулювання і подаються його результати.

Об'єкт обліку — витрати на виробництво, що групуються за різними ознаками з метою визначення собівартості продукції.

Об'єкт калькулювання — вид продукції (робіт, послуг), призначений для реалізації.

Калькуляційна одиниця — вимірювач об'єкту калькулювання, який застосовується під час визначення його собівартості.

База розподілу непрямих витрат — показник, пропорційно до якого непрямі витрати розподіляються за носіями витрат.

ТЕМА 4. СИСТЕМА ОБЛІКУ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ ЗА ЗМІННИМИ ВИТРАТАМИ

Мета самостійної роботи — вивчення переваг впровадження ринкових методів в практику вітчизняних підприємств.

Питання для самопідготовки та контролю знань студентів

1. Які види собівартості Вам відомі?
2. Які основні завдання поставлені перед калькулюванням?
3. Які види калькуляцій Вам відомі?
4. В чому полягає взаємозв'язок об'єктів обліку витрат та об'єктів калькулювання?
5. Що таке калькуляційні одиниці, та які їх види Вам відомі?
6. Які принципи калькулювання Вам відомі?
7. Порядок застосування директ-костингу.
8. Калькулювання змінних витрат.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Директ-костинг — це система управлінського обліку, яка базується на класифікації витрат на змінні і постійні і включає в себе облік витрат за їх видами, місцями виникнення й носіями, облік результатів виробничої діяльності, а також аналіз витрат і результатів для прийняття управлінських рішень.

Багатоступеневий облік витрат — процес ступеневого нагромадження маржинального доходу, що дає можливість визначити тенденції розширення виробництва окремих видів продукції, рентабельність окремих підрозділів підприємства, нижню межу відпускнуї ціни за окремими видами продукції тощо.

Маржинальний дохід (брutto-прибуток) - це різниця між доходом від реалізації продукції та змінними витратами.

ТЕМА 5. АНАЛІЗУ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ “ВИТРАТИ - ОБ'ЄМ -ПРИБУТОК”

Мета самостійної роботи — вивчення теоретичних основ беззбитковості діяльності, визначення залежності між витратами, обсягом діяльності та прибутком для планування майбутніх операцій підприємства і прийняття управлінських рішень

Питання для самопідготовки та контролю знань студентів

1. У чому полягає головна мета аналізу “витрати - об'єм – прибуток”?
2. Що таке точка беззбитковості, як її визначити аналізу “витрати - об'єм – прибуток”?
3. Як визначити обсяг продажу, необхідний для отримання бажаного розміру прибутку аналізу “витрати - об'єм – прибуток”?
4. Як визначити прибуток за певного обсягу продажу аналізу “витрати - об'єм – прибуток”?
5. Які види графіків можна побудувати для аналізу “витрати - об'єм – прибуток”?
6. Що таке операційний важіль?
7. Що таке запас міцності?
8. Методи аналізу взаємозв'язку “витрати - об'єм – прибуток”.
9. Аналіз взаємозв'язку “витрати - об'єм – прибуток” за умов асортименту.
10. Припущення, покладені в основі аналізу взаємозв'язку “витрати - об'єм – прибуток”

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку — інструмент планування та контролю, який вивчає поведінку витрат на підставі взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку.

Виробнича потужність — обсяг виробництва продукції, який підприємство може виконати в даний період часу за реально існуючого обсягу виробничих ресурсів.

Графік беззбитковості — графік, що відображає рівень постійних та змінних витрат і доходу від реалізації продукції за різних обсягів діяльності підприємства.

Графік маржинального доходу — графічне зображення динаміки приросту маржинального доходу і, відповідно, прибутку.

Графік прибутку — графічне відображення залежності прибутку від зміни обсягу діяльності.

Запас міцності — максимально припустиме зменшення обсягу діяльності підприємств без ризику отримати збиток.

Коефіцієнт маржинального доходу — співвідношення маржинального доходу та доходу від реалізації продукції.

Комбінація продажу — співвідношення кількості різних видів продукції, реалізованих за період.

Маржинальний дохід — різниця між доходом від реалізації та змінними витратами підприємства.

Середньозважений маржинальний дохід — сума добутку маржинального доходу на одиницю кожного виду продукції та комбінації продажу відповідного виду продукції.

Точка безбитковості — рівень діяльності, за якого загальні доходи підприємства дорівнюють загальній величині витрат.

ТЕМА 6. СИСТЕМА ОБЛІКУ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ ЗА НОРМАТИВНИМИ ВИТРАТАМИ

Мета самостійної роботи — визначення відмінностей між вітчизняним нормативним методом обліку і стандарт-костом в умовах становлення ринкової економіки.

Питання для самопідготовки та контролю знань студентів

1. Як класифікуються витрати за статтями та елементами?
2. За якими статтями калькуляції ведеться облік матеріальних витрат?
3. Як оцінюються відходи виробництва?
4. Які особливості розподілу змінних та постійних загально виробничих витрат?
5. Які витрати відносяться до витрат на освоєння і підготовку виробництва продукції?
6. Порядок застосування нормативного методу.
7. Порядок застосування калькулювання на основі діяльності.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Аналіз відхилень — з'ясування причин і винуватців відхилень від норм витрат.

Відхилення від норм — різниця між величиною фактичних і нормативних витрат.

Нормативна калькуляція — розрахунок нормативної собівартості продукції.

Нормативна собівартість — собівартість продукції (робіт, послуг), яка визначається до початку виробництва на підставі чинних норм.

Сприятливе відхилення — відхилення від норм, яке справляє позитивний ефект на операційний прибуток підприємства.

Стандарт-кост — це заздалегідь визначені або передбачені кошторисами витрати на виробництво одного виробу або декількох виробів одного виду протягом певного звітного і попереднього періоду, з якими порівнюють фактичну собівартість.

ТЕМА 7. АНАЛІЗ РЕЛЕВАНТНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Мета самостійної роботи — вивчення класифікації оперативних управлінських рішень та основних підходів до їх ухвалення.

Питання для самопідготовки та контролю знань студентів

1. Процес прийняття рішення і релевантність облікової інформації.
2. Аналіз варіантів альтернативних рішень.
3. Оптимальне використання ресурсів за умов обмежень.
4. Рішення стосовно запасів.
5. Рішення стосовно ціноутворення.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Диференціальний аналіз — метод оцінки наслідків впровадження тієї чи іншої альтернативи на підставі порівняння диференціальних доходів і витрат.

Диференціальні доходи — додаткові доходи, отримані внаслідок зростання обсягу продажу.

Диференціальні витрати — додаткові витрати, що пов'язані з додатковим виготовленням або реалізацією продукції.

Обмеження - чинники, що обмежують виробництво або реалізацію продукції (послуг).

Оптимальне використання обмежених ресурсів - це рішення, спрямоване на складання виробничої програми, котра забезпечить максимізацію прибутку за умов наявних обмежень.

Рішення про спеціальне замовлення - рішення, пов'язане з розглядом отриманої пропозиції на разовий продаж продукції або надання послуг за ціною, нижчою за звичайну ціну, або навіть нижчою за собівартість.

Розширення чи скорочення сегменту діяльності - рішення про розширення або скорочення послуг, виробів, підрозділів та інших сегментів на підставі аналізу їх прибутковості.

Рішення „виробляти чи купувати окремі компоненти продукції” - рішення, пов'язане з розглядом існуючої альтернативи: виробляти самостійно окремі компоненти продукції чи купувати їх у зовнішнього постачальника.

Рішення „продавати чи обробляти далі” - рішення, пов'язане з можливістю реалізації продукції на певній стадії її виробництва або продовження обробки з метою одержання додаткового прибутку.

Економічний розмір замовлення - це кількість замовлених запасів, що забезпечує оптимальну комбінацію витрат на придбання та їх зберігання.

ТЕМА 8. БЮДЖЕТУВАННЯ І КОНТРОЛЬ

Мета самостійної роботи — вивчення основних підходів до процесу бюджетування в системі управлінського обліку.

Питання для самопідготовки та контролю знань студентів

1. Сутність бюджетування та його організація.
2. Складання та взаємоузгодження бюджетів.
3. Що таке зведений бюджет?
4. Яку функцію виконує бухгалтер-аналітик у процесі бюджетування?
5. Види бюджетів на підприємстві.
6. Контроль виконання бюджетів і аналіз відхилень.
7. Що таке звіт про виконання?
8. Які види відхилень існують?
9. Що таке гнучкий бюджет?
10. Що таке відхилення від гнучкого бюджету?

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Бюджетування - процес планування майбутніх операцій підприємства та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів.

Генеральний (зведений) бюджет - сукупність бюджетів, що узагальнюють майбутні операції усіх підрозділів підприємства. Він включає дві групи бюджетів: операційні та фінансові.

Операційні бюджети - сукупність бюджетів витрат і доходів, які забезпечують складання бюджетного звіту про прибуток.

Відхилення - це різниця між бюджетними і фактичними показниками. Для своєчасного виявлення відхилень і відповідного реагування на них здійснюють бюджетний контроль.

Бюджетний контроль - процес зіставлення фактичних результатів з бюджетними, аналізу відхилень та внесення відповідних коректив.

Звіт про виконання - це звіт, що містить порівняння запланованих і фактичних показників і розрахунок відхилень із зазначенням їх причин.

Гнучкий бюджет - бюджет, складений на основі бюджетних витрат і доходів для фактичного обсягу діяльності або для кількох релевантних рівнів передбачуваної діяльності.

ТЕМА 9. ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Мета самостійної роботи — вивчення особливостей обліку і контролю у центрах відповідальності різного типу.

Питання для самопідготовки та контролю знань студентів

1. У чому полягає мета обліку за центрами відповідальності?
2. Що таке центр відповідальності? За якою ознакою і для чого їх виокремлюють.
3. Які види центрів відповідальності існують?
4. Оцінка діяльності центрів витрат.
5. Що таке стандартні (нормативні) витрати?
6. Оцінка діяльності центрів доходу.
7. Оцінка діяльності центрів прибутку.

8. Оцінка діяльності центрів інвестицій.
9. Що таке прибутковість інвестицій?
10. Завдяки яким чинникам можна збільшити прибутковість інвестицій?

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Центри виникнення витрат - це окремі структурні підрозділи підприємства, в яких можна організувати нормування, планування та облік витрат виробництва з метою спостереження, контролю та управління витратами виробничих ресурсів, а також оцінки їх використання.

Центр відповідальності - це сегмент діяльності підприємства, в якому встановлено персональну відповідальність керівника за показники діяльності, які він повинен контролювати.

Центр витрат - центр відповідальності, керівник якого контролює витрати, але не контролює доходів і інвестицій в активи центру.

Центр доходу - центр відповідальності, керівник якого контролює доходи, але не контролює витрати на виробництво продукції або придбання товарів, що реалізуються, та інвестиції в активи центру.

Центр прибутку - центр відповідальності, керівник якого контролює витрати і доходи, але не контролює інвестиції в активи центру.

Центр інвестицій - центр відповідальності, керівник якого одночасно контролює витрати, доходи та інвестиції в активи центру.

9. Список рекомендованих джерел

Основна література:

1. Атамас П. Й. Управлінський облік (CD) : Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ / П. Й. Атамас. – 2-ге вид. – К : ЦУЛ, 2011. – 440 с.
2. Практикум з фінансового та управлінського обліку за національними стандартами : Навч. посібник / За ред. Огійчука М.Ф. – К. : Алерта, 2013. – 608 с.
3. Бухгалтерський управлінський облік : Підручник / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, Н. М. Малюга, Л. В. Чижевська ; За ред. Бутинця Ф.Ф. – 2-е вид., перероб., допов. – Житомир : Рута, 2012. – 480.
4. Бутинець Ф.Ф., Чижевська Л.В. Бухгалтерський управлінський облік : Рекомендовано Міністерством освіти як навчальний посібник для студентів спеціальності "Облік та аудит" / Ф.Ф.Чижевська Л.В. Бутинець, Н. В. Герасимчук. – Житомир : Рута, 2000. – 448.
5. Гарасим П.М., Давидович І.Є. Управлінський облік на підприємстві (методика ведення) : Монографія / П.М.Давидович І.Є. Гарасим, П. Я. Хомин. – Тернопіль : Тернопіль ек. Думка, 2011. – 270.
6. Голов С. Ф. Управлінський облік : Підручник. Затверджено Міністерством освіти і науки України для студентів ВНЗ / С. Ф. Голов. – Київ : Лібра, 2008. – 704.
7. Грещак М. Г. Управління витратами : Реком. МОНУ як навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. – К : КНЕУ, 2007. – 131 с.

Додаткова література:

1. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Под ред. Данилочкиной Н.Г. – Москва : ЮНИТИ, 2009. – 279 с.
2. Управление затратами на предприятии : Учебник / Под ред. Краюхина Г.А. – Санкт-Петербург : Бизнес-Пресса, 2000. – 277 с.
3. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Е.А. Ананькина, С.В. Данилочкин, С.Г. Данилочкина. – Москва : ЮНИТИ, 2013. – 279 с.
4. Алексеев І. В. Фінансовий аналіз: техніка розрахунків та моделювання економічних ситуацій : Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів ВНЗ / І. В. Алексеев, А. С. Мороз, Є. М. Романів. – Львів : Бескид Біт, 2003. – 152с.
5. Гайдай М. Г. Облік інвестицій : Навчальний посібник / М. Г. Гайдай, Г. В. Уманців, О. В. Лисенко. – Київ : КНТЕУ, 2002. – 95 с.
6. Карминский А. М. Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях / А. М. Карминский, Н. И. Оленев, А. Г. Примак. – 2-е издание. – Москва : Финансы и статистика, 2002. – 256 с.

7. Ласкавий А. О. Менеджмент продуктивності: Реком. МОНУ як навчальний посібник / А. О. Ласкавий. – К : КНЕУ, 2004. – 288 с.
8. Управлінський облік: збірник задач і вправ / Н. Н. Малюга, У. А. Белоусова, Н. В. Герасимчук, Т. В. Давидюк; За ред. Бутинця Ф.Ф. – Житомир : Рута, 2001. – 256.
9. Петренко С. Н. Контроллинг : Учебное пособие / С. Н. Петренко. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2003. – 328 с.
10. Пушкар М. С. Контролінг- інформаційна підсистема стратегічного менеджменту : Монографія / М. С. Пушкар, Р. М. Пушкар. – Тернопіль : "Карт-бланш", 2004. – 370 с.
11. Сухарева Л. А. Контроллинг - основа управления бизнесом / Л. А. Сухарева, С. Н. Петренко. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2002. – 204 с.
12. Шкварчук Л. О. Ціни і ціноутворення : Навчальний посібник / Л. О. Шкварчук. – Київ : Кондор, 2003. – 214 с.
13. Данилко В. К. Управління витратами : Реком. МОНмолодьспорт України як навч. посібник для студ. ВНЗ / В. К. Данилко, О. М. Кушніренко, К. С. Марченко. – К. : Каравела, 2012. – 216 с.
14. Добровський В. М. Управлінський облік : Рекомендовано МОНУ як навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисциплін / В. М. Добровський, Л. В. Гнилицька, Р. С. Коршикова; За ред. В.М. Добровського. – К : КНЕУ, 2009. – 235 с.
15. Друри К. Введение в управленческий и производственный учёт : Учебное пособие / К. Друри; Пер с англ. Эриашвили И.Д.; пер. Эриашвили И.Д. – 3-е изд. перер. и доп. – Москва : АУДИТ, ЮНИТИ, 1998. – 783 с.
16. Карпова Т. П. Управленческий учет : Учебник для студентов ВУЗов / Т. П. Карпова. – Москва : Аудит, Юнити, 2008. – 350.
17. Корецький М. Х. Управлінський облік (CD) : Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ / М. Х. Корецький, Н. В. Дацій, Л. В. Пельтек. – К : ЦУЛ, 2007. – 296 с.
18. Лень В. С. Управлінський облік : Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Навчальний посібник / В. С. Лень. – Київ : Знання-Прес, 2003. – 287 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
19. Лишиленко О. В. Бухгалтерський управлінський облік : Рекомендовано МОНУ як навч. посібник для студентів ВНЗ / О. В. Лишиленко. – К : Центр навчальної літератури, 2004. – 254 с.
20. Радецька Л. П. Управлінський облік : Навч. посібник. Реком. МОНУ для студ. ВНЗ / Л. П. Радецька, Л. В. Овод. – К. : Академія, 2007. – 352 с. – (Альма-матер).
21. Трубочкина М. И. Управление затратами предприятия : Учебное пособие / М. И. Трубочкина. – М : ИНФРА-М, 2004. – 218 с. – (Высшее образование).
22. Турило А. М. Управління витратами підприємства. : Реком. МОНУ як навч. посібник для студентів ВНЗ / А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. – К : Центр учбової літератури, 2006. – 120 с.

23. Фаріон І. Д. Управлінський облік : Підручник. Затв. МОНУ для студ. ВНЗ / І. Д. Фаріон, Т. М. Писаренко. – К. : ЦУЛ, 2012. – 792 с.
24. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства : Допущено Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів ВНЗ / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 656 с.
25. Шевчук В. Стратегічний управлінський облік : Навчальний посібник / В. Шевчук ; за ред.Ковалюка О.М. – К : Алерта, 2009. – 176 с.

Електронні ресурси :

1. <http://www.zakon.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.minfin.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства фінансів України
3. <http://www.kmu.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України
4. <http://www.minjust.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства юстиції України
5. <http://www.apu.com.ua> – офіційний сайт Аудиторської палати України
6. <http://www.sta.gov.ua> – офіційний сайт Державної податкової служби України
7. <http://www.pfu.ua> – офіційний сайт Пенсійного фонду України
8. <http://www.dkrs.gov.ua> – офіційний сайт Головного державного контрольного управління
9. <http://www.ck.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державного комітету статистики
10. <http://www.dmsu.customs.gov.ua> – офіційний сайт Державної митної служби України
11. <http://www.bank.gov.ua> – офіційний сайт Національного банку України
12. <http://www.ukr.buhgalter.com.ua> - спеціалізований інформаційно-аналітичний ресурс для бухгалтерів, аудиторів,
13. <http://www.mon.gov.ua> - офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.
14. <http://www.nau.ua> - інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
15. <http://www.balance.ua> - електронна версія газети «Баланс»
16. <http://www.vobu.com.ua> – електронна версія газети «Все про бухгалтерський облік»
17. <http://www.uasaa.org> – офіційний сайт асоціації бухгалтерів і аудиторів
18. <http://www.nbuv.gov.ua> – Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського
19. <http://fin-lib.com/finansovo-ekonomicheskie-distipliny/buhgalterskij-uchet/finansovuj-uchet/finansovii-oblik-i/testi-do-temi-8-ta-9.html>

Навчально – методичне видання

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК

Методичні вказівки для забезпечення самостійної та індивідуальної роботи студентів денної форми навчання напряму підготовки 6.030509 "Облік і аудит" освітнього ступеня «Бакалавр»

Укладач *Д.В.Максименко*

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26